

Τὸ σπήλαιο Κουτουκι

Τὸν Φεβρουάριο ἔγιναν τὰ ἐγκαίνια τοῦ τουριστικῶς διευθετημένου σπηλαίου Κουτουκι στὶς πάλαιές τοῦ ἤμητρος, πάνω ἀπὸ τὸ Λιόπτεσι (Παιανία). Εἶναι βέβαια περὶ τὸ νὰ παρουσιάσουμε τὸ πῶς γνωστὸ σπήλαιο τῆς Ἀττικῆς, ὡστόσο ὅμως καλὰ θὰ ἦταν νὰ γίνῃ μιὰ σύντομη ἀναδρομὴ στὴν προϊστορία τῆς ἀνακάλυψης καὶ ἀξιοποίησης τοῦ σπηλαίου ἀπὸ τὴν πρώτη ἐπίσκεψή του μέχρι σήμερα.

Χρειάσθηκαν τριάντα ἐννέα δλόκληρα χρόνια ἀπὸ τὴν ἡμέρα ποὺ πρωτοκατέβηκε ἄνθρωπος στὸ σπήλαιο μέχρις ὅτου παραδοθῆ τὸ ἀριστούργημα αὐτὸ τῆς φύσης στὸν θαυμασμὸ τοῦ πολὺ κοινοῦ. Πρῶτος ὁ γνωστὸς φυσιολάτρης, συγγραφέας καὶ δημοσιογράφος Δημήτριος Χατζόπουλος ἔπειτα ἀπὸ πληροφορίες τσοπάνων τῆς περιοχῆς ὠργάνωσε καὶ πραγματοποιοῖσε τὴν πρώτη κάθοδο στὸ ἐσωτερικὸ τοῦ σπηλαίου στὶς 10 Φεβρουαρίου 1928. Πρῶτος ποὺ κατέβηκε στὸ βάραθρο ἦταν ὁ Θ. Μυχαήλ.

Ἡ δευτέρη κατάβαση ἔγινε ἀπὸ μιὰν ομάδα τοῦ Ὁρειβατικοῦ Συνδέσμου τοῦ σημερινοῦ Ε.Ο.Σ., μ' ἐπικεφαλῆς τὸν σοφὸ γεωγράφο τῆς Ἀττικῆς Ν. Σαρρῆ. Τότε παρῆσαν καὶ οἱ πρώτες φωτογραφίες ἀπὸ τὸν Ἡλία Νικολοῦλο καὶ σχεδιάσθη καὶ ἡ πρώτη κάτοψη τοῦ σπηλαίου. Τὸν Ὁρειβατικὸ ἀκολούθησαν ὁ Ὅμιλος Φυσιολατρῶν, ἡ Ἑταιρεία Ζωῆ, ὁ Πᾶν καὶ ἄλλοι φυσιολατρικοὶ καὶ ἐκδρομικοὶ σύνδεσμοι. Στὰ τελευταῖα χρόνια πρὶν ἀπὸ τὸν πόλεμο ἡ ἐπίσκεψις τοῦ Κουτουκι εἶχε γίνῃ ἕνας ἀπὸ τοὺς ἀγαπημένους στόχους τῶν ἐκδρομῶν καὶ σ' αὐτὸ μπορεῖ νὰ πῆ κανεὶς, χωρὶς ὑπερβολή, πὼς γεννήθηκε καὶ γαλουχήθηκε ἡ πρώτη γεννῆὰ τῶν Ἑλλήνων σπηλαιολόγων.

Ὅστόσο πᾶ τριάντα κάπου μέτρα ἀνεβοκατέβασμα μὲ τὴν σκάλα καὶ οἱ ἄλλες δυσκολίες δὲν κάνουν τὸ σπήλαιο προσιτὸ στὸ πολὺ κοινὸ. Πρὶν ἀπὸ τὸν πόλεμο κι' ὄλας εἶχε ριφθεῖ, δλότελα ἀόριστα, ἡ ἰδέα νὰ βρεθῆ τρόπος διάνοξης τοῦ σπηλαίου. Ὁ πόλεμος, ὅμως καὶ οἱ ἀνωμαλίες ποὺ ἀκολούθησαν ἐμπόδισαν κάθε προσπάθεια τῆς ἰδέας αὐτῆς.

Ἡ Ἑλληνικὴ Σπηλαιολογικὴ Ἑταιρεία εὐθὺς μετὰ τὴν ἰδρυσὴ της περιέλαβε τὸ Κουτουκι στὸς στόχους ἐρεύνης της καὶ τὸ 1955 ὁ ἀείμνηστος Γιάννης Πετρόχειλος μὲ τὴν βοήθεια τῆς Ἄννας Πετροχειλοῦ μελέτησε καὶ χαρτογράφησε λεπτομερειακὰ τὸ σχέδιον διατυπώνοντας καὶ πάλι συγκεκριμένα αὐτὴ τὴν φορὰ τὴν πρόταση γιὰ διάνοξη καὶ ἀξιοποίησή του. Ἀργότερα ἡ Ἄννα Πετροχειλοῦ καθώρισε συγκεκριμένα τὸ σημεῖο ὅπου ἔπρεπε νὰ γίνῃ ἡ διάνοξη.

Ὅστόσο ἡ πρωτοβουλία γιὰ τὴν διάνοξη ἀρῆθηκε ἀπὸ τὴν Ὁμοσπονδία Ἐκδρομικῶν Σωματείων, ἔπειτα ἀπὸ πρόταση τοῦ Τάσου Ζάπτα καὶ ἐνισχύθηκε οικονομικὰ ἀπὸ τὸν Ἑλληνικὸ Ὄργανισμὸ Τουρισμοῦ. Καὶ σ' αὐτὸ ἔπαιξε πρωταρχικὸ ρόλο ἡ Ἑλληνικὴ Σπηλαιολογικὴ Ἑταιρεία. Ἡ χάραξη τῆς διαδρομῆς μέσα στὸ σπήλαιο ἔγινε ἀπὸ τὴν Ἄννα Πετροχειλοῦ, μὲ ἐπίβλεψη τοῦ Ἰ. Ἰωάννου. Ὁ ἠλεκτροφωτισμὸς καὶ ἡ καλλιτεχνικὴ τοποθέτηση τῶν σωμάτων ἔγινε ἐπίσης ἀπὸ τὴν Ἄννα Πετροχειλοῦ ποὺ ἐπέβλεψε κι' ὄλας σ' αὐτὴν. Γι' αὐτὸ καὶ ὁ Γενικὸς Γραμματεὺς Τουρισμοῦ συνεχάρη θεομιχάτα τὴν Πρόεδρο τῆς Ε.Σ.Ε. κατὰ τὰ ἐγκαίνια τοῦ σπηλαίου καὶ τόνισε τὴν τεραστία συμβολὴ τῆς Ἑταιρείας μας στὴν ἀξιοποίηση τῶν ἐλληνικῶν σπηλαίων.

Τὰ σπήλαια Διροῦ

Οἱ ἐπίμονες προσπάθειες καὶ τὰ διαβήματα τῆς Ἑταιρίας μας γιὰ τὴν βελτίωση τῶν συνθηκῶν ἐπίσκεψης τῶν σπηλαίων τοῦ Διροῦ ἔφεραν τὸ ἀποτέλεσμά τους. Ὁ Ἑλληνικὸς Ὄργανισμὸς Τουρισμοῦ ἀπεφάσισε τὴν ἐνίσχυση τοῦ δυναμικοῦ τοῦ ὑπογείου ποταμοῦ Βλυχάδας μὲ δέκα καινούργιες βάρκες καθὼς καὶ σημαντικὴ βελτίωση τοῦ φωτισμοῦ τῆς διαδρομῆς. Ἡ ἐπιβλεψὴ τῶν νέων ἔργων ἀνετέθη στὴν Ἑταιρία μας — μιὰ ἀκόμη ἀναγνώριση τῆς σημαντικῆς προσφορᾶς μας σ' αὐτὸν τὸν τομέα. Μένει ἀκόσσο ἡ μελέτη καὶ πραγματοποίησις τοῦ τελικοῦ καλλιτεχνικοῦ φωτισμοῦ πᾶν δυὸ σπηλαίων, ἡ ἀξιοποίησις τοῦ σπηλαίου «Κατακρύγγι» καὶ ἡ βελτίωση τοῦ δρόμου, ἔργα δαπανηρὰ βέβαια, ἀλλὰ ἀπαραίτητα γιὰ νὰ γίνῃ ἡ πραγματικὴ ἀξιοποίησις τῆς περιοχῆς.

Ἡ δίκη τῆς Δρογγοράτης

Στις 7 Ἀπριλίου ἔγινε στὸ Ἀργοστόλι ἡ δίκη γιὰ τὶς βανδαλικὲς καταστροφές τῶν σταλακτικῶν καὶ σταλαμιτῶν τοῦ τουριστικοῦ σπηλαίου Δρογγοράτη Κεφαλληνίας. Κατηγορούμενος ἦταν ὁ πρῶην φύλακας τοῦ σπηλαίου ποὺ προέβη στὶς καταστροφές ἐκδικιούμενος γιὰ τὴν ἀπώλυσή του ἀπὸ τὴν ὑπηρεσία. Κατὰ τὴν δίκη ἐξετάσθηκε ὡς μάρτυς ἡ Πρόεδρος τῆς Ἑταιρίας μας κ. Ἄννα Πετροχειλίου, ὁ Πρόεδρος τοῦ Ε.Ο.Τ. Κεφαλληνίας κ. Μαρῖνος Κοσμετάτος καὶ ἄλλοι δύο μάρτυρες. Ἐλήφθη σοβαρῶς ὑπ' ὄψιν ἐκθεση ποὺ συνέταξαν γιὰ τὶς καταστροφές ξένοι σπηλαιολόγοι ποὺ ἐπεσκέφθησαν τὴν Δρογγοράτη τὸ καλοκαίρι μὲ τὴν Ε.Σ.Ε. Ὁ κατηγορούμενος καταδικάσθηκε σὲ ἑπτὰ μηνῶν φυλάκισι.

Σπήλαιον «Μερκάδων» Εὐρυτανίας

Ὁ κ. Εὐστάθιος Πέπας, κάτοικος Λαμίας, ἐξερεύνησε ἐρασιτεχνικὰ τὸ σπήλαιον Μερκάδων κοντὰ στὸ χωριὸ Μοναστηράκι Εὐρυτανίας. Κατὰ τὴν περιγραφή του πρόκειται γιὰ ἓνα ἀρκετὰ μεγάλο σπήλαιο πλούσιο σὲ διάκοσμο. Μέσα στὸ σπήλαιο εὐρέθησαν ἀρκετὰ ὀστᾶ ζώων. Καθὼς διεπίστωσε ὁ ὑφηγητὴς τῆς Παλαιοντολογίας τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν κ. Ι. Μελέντης στὸν ὁποῖον δώθησαν πρὸς μελέτην, πρόκειται γιὰ ὀστᾶ Αἰγῶς (Κάπρα), 8.000 ἐτῶν περίπου.

Τὸ «Γαλάζιο Σπήλαιο» τοῦ Ζερβάτι-Καραβόμυλου

Οἱ καθηγηταὶ τοῦ Πανεπιστημίου Γκίσισεν (Δυτικὴ Γερμανία) δρ. φὸν Ντένφρο, δρ. Κνάππ., δρ. Στόμπιγγκ καὶ οἱ ὑφηγηταὶ δρ. Σβάντες καὶ δρ. Νοϊμπαύονερ κατὰ τὴν ἐπίσκεψή τους στὸ Γαλάζιο Σπήλαιο τοῦ Ζερβάτι Καραβοῦλου Σάμης (Κεφαλληνία) ἀπεκάλυψαν νέα εὐρήματα ἰδιαίτερου ἐνδιαφέροντος στὴν χλωρίδα

καί πανίδα τοῦ σπηλαίου. Ἰδιαίτερη σημασία ἔχει ἡ ἀνακάλυψη στὴν κεντρικὴ ὑφάλμυρο λίμνη τοῦ σπηλαίου ἀλοφύτων, ποὺ φύονται μόνον στὶς θαλάσσιες ἀκτές. Ἰδιαίτερη σημασία γιὰ τὸν τουρισμὸ ἀπέδωσαν οἱ ξένοι ἐπιστῆμονες στὴν κωνὴ ἀντανάκλωση ποὺ δημιουργεῖται ἰστὶς προμεσημβρινῆς ὥρες τὸ καλοκαίρι μεταξύ 10.30' καὶ 1 μ.μ. στὸν κλειστὸ χῶρο τῆς τρίτης λίμνης καὶ θυμίζει τὸ γνωστὸ Γαλάζιο Σπήλαιο τοῦ Κάπρι.

Σκόλακας Λούλου Κεραμείων

Ἡ σπηλαιολογικὴ οὐμάς τοῦ Ε.Ο.Σ. Χανίων ἐξερεύνησε μερικὰ τὸ βάραθρο Σκόλακας εἰς Λούλον Κεραμείων καὶ κατέβηκε σὲ κατακόρυφο βάθος 45 μέτρων με τὴν βοήθεια σκοινιῶν. Ἀπὸ τὴν ἔρευνα ποὺ ἔκανε διεπίστωσε πὼς τὸ βάραθρο συνεχίζεται τοῦλάχιστο σὲ βάθος ἄλλων 60 μέτρων.

Σπήλαια πρὸς τουριστικὴ ἀξιοποίηση

Ἡ Ἑλληνικὴ Σπηλαιολογικὴ Ἑταιρεία ὑπέβαλε κατάλογο δεκαπέντε σπηλαίων ἀπὸ ὅλην τὴν Ἑλλάδα ποὺ εἶναι ἀξιοποίησιμα τουριστικὰ πρὸς τὸν Ἑλληνικὸ Ὀργανισμὸ Τουρισμοῦ. Μὲ βάση αὐτὸν τὸν κατάλογο ὁ Τουρισμὸς ἀνέθεσε ἤδη στὴν Ἑταιρίαν τὴν μελέτη τῶν σπηλαίων Κύθνου καὶ Σεροῶν ποὺ δημοσιεύουμε στὸ παρὸν τεῦχος τὴν περιγραφὴ τους καὶ Καστριῶν Καλαβρυτῶν, τοῦ ὁποῦοι συνεχίζεται ἡ μελέτη. Τὸ τελευταῖο αὐτὸ σπήλαιο ποὺ εἶναι καὶ τὸ πρὸ ἀξιόλογο — ἰσάξιο τοῦ Διροῦ καὶ τῶν Ἰωαννίνων — παρουσιάζει καὶ τίς μεγαλύτερες δυσκολίες τόσο μελέτης, ὅσο καὶ ἀξιοποίησης.

Ὁ Ζὰν Πιερ Μαιρετέ

Ὁ Γάλλος σπηλαιολόγος Ζὰν Μαιρετέ παρέμεινε 183 μέρες στὸ Ἀβέν Ὀλιβιέ καταρρίπτοντας κάθε προηγούμενο ρεκόρ παραμονῆς σὲ σπήλαιο. Τὸ ρεκόρ τοῦ Μαιρετέ ὅσο ἀξιόλογο καὶ ἂν εἶναι γιὰτὶ ἀποδείχνει τίς ἰσημερινὰς δυνάμεις ἀντοχῆς τοῦ ἀνθρωπίνου ὄργανισμοῦ, δὲν ἀποτελεῖ ὡστόσο βασικὸ χαρακτηριστικὸ τοῦ σημαντικοῦ αὐτοῦ περὶοράματος. Ἡ παραμονὴ του ἔρχεται σὲ συνέχεια μίᾶς σειρᾶς πειραμάτων ποὺ ἐγκαινιάσθησαν ἀπὸ τὸν Γάλλο σπηλαιολόγο Μισέλ Σιφρο πρὶν λίγα χρόνια γιὰ τὴν μελέτη τῆς διαβίωσης σὲ ὑπόγειο ἀπομονωμένο ἀπὸ τὴν ἐπιφάνεια περιβάλλον. Ἡ παρακολούθηση κάθε φυσικῆς του ἀντίδρασης καὶ ἡ καταγραφή τοῦ σφρυμοῦ, τῆς ἀναπνοῆς του καὶ τὰ ἐγκεφαλογραφήματα καὶ τὰ ἠλεκτροκαρδιογραφήματά του σ' ὅλη τὴν διάρκειαν τῆς παραμονῆς του κάτω ἀπὸ τὴν γῆ ἀναμένεται πὼς θὰ βοηθήσουν σημαντικὰ στὴν προπαρασκευὴ τῶν μελλοντικῶν ταξιδιῶν στὸ Διάστημα, καθὼς καὶ γιὰ τὴν μελέτη τῆς ἐννοίας τοῦ χρόνου.